

Mindedage

Om faa Dage skal vi for første Gang opleve en 9. April i et befriet Danmark. Det bliver en Dag af egen Tone. Sorgen over vor Ydmygelse for 6 Aar siden vil blande sig med Glæden over, at Foraarsolen igen skinner over et frit Danmark. Vi vil være stilfærdigt glade og i øvrigt holde tilbage med Musikken til 5. Maj.

Men ind imellem falder der nogle Dage, der nærmest kalder paa de danske Jøders Følelser, saa meget mere, som det er første Gang, de skal fejres som Mindedage. Det er den 13. April, den Dag, paa hvilken vore Deporterede i Theresienstadt i Fjor fik det glade Budskab om, at de skulde hjem til Danmark. Og det er den 18. April, Dagen for deres Ankomst til Sverige.

Om den 13. April kan ingen fortælle bedre end Overrabbiner Dr. Friediger. Han har allerede gjort det i en paa Carit Andersens Forlag udsendt, lekkert udstyret Bog om Folke Bernadotte. Under Overskriften »Fra Theresienstadt til København« fortæller Doktor Friediger først om Turen eller, rettere, Transporten til Theresienstadt, om Ankomsten, om Skræk og Nervøsitet og den sitrende Forventning, efterhaanden som man forstod, at Krigen hurtigt nærmede sig Slutningsakten. »Usikkerheden,« saaledes skriver Overrabbineren, »og dermed Nervøsiteten var paa Køepunktet, da vi vaagnede Fredag den 13. April.«

Jeg gik som sædvanlig til mit Kontor i den jødiske Selyforvaltnings Bygning, og intet tydede paa, at denne Dag skulde bringe os danske Jøder en »Overraskelse«. Men ved 10-Tiden kom en tjekkisk Kontordame sturtende ind til mig og siger ophidset: »Foran Kommandanturen staar der en Bil, og jeg tror, at den er smykket med det danske Flag.« Inden jeg fik Tid til at spørge hende, om hun kendte det danske Flag, styrter en af mine Landsmænd ind paa Kontoret: »En dansk Bil! Dannebrog paa Køleren! Jeg vinkede til Chaufføren, og han vinkede tilbage.«

Først stod jeg som forstenet overfor disse to ophidsede Mennesker

uden at vide, hvad jeg skulde tro, eller hvad jeg skulde sige. Da jeg var faldet lidt til Ro, sagde jeg til min Landsmand: »Nu vil jeg bede Dem om ikke at komme med helt usandsynlige Rygter. Vore Nerver er i Forvejen saa anspændte, at vi

Grev Folke Bernadotte

næppe kan taale Skuffelsen. Endnu har aldrig en fremmed Bil faaet Lov at slippe ind gennem Ghettoets Port.«

»Saa løb De selv ned og overbevis Dem om, at det er sandt, hvad jeg siger.«

Jeg gik ned — men jeg saa ingen Bil.

Lidt senere fik Dr. Friediger imidlertid Besked fra Lejrkommandanten om, at han skulde indfinde sig i Kommandanturen sammen med »Judenältesten.«

»Med Hjertet helt op i Halsen gik jeg op til Kommandanten. Der sad tre Herrer: Kommandanten, en højere S.S. Officer og en mig ubekendt Herre i mørkeblaa Uniform.

To tomme Stole stod parat — der Judenälteste og jeg skulde tage Plads. Det var første Gang, vi fik Tilladelse til at sidde ned i Nærværelse af en S.S. Saa vidste jeg, at der vilde ske noget. Den fremmede Herre rejste sig og sagde: »Jeg er Dr. Holm fra København, og jeg er kommet hertil fra Grev Folke Bernadotte for at ordne Deres Hjemrejse.«

Det er aldeles haabløst at ville skildre for mine Læsere, hvad jeg i dette Øjeblik følte. Til en Begyndelse forstod jeg ikke Meningen, og jeg spurgte, hvad det var, der skulde ske med os.

»Om nogle Dage skal De hilse paa Deres Kone« — hørte jeg en Stemme sig til mig (min Kone var i Sverige). Saa langsomt vaagnede jeg af en Slags Bedøvelse. Jeg hørte Stemmer, men saa næsten ingenting. »Gaa nu og fortæl Deres Landsmænd, at Grev Folke Bernadotte sender svenske Røde Kors Busser til Theresienstadt for at hente alle Danske til Sverige.«

Beruset af dette Budskab forlod jeg Kommandanturen og løb ud paa Gaden. Min første Vej var til Posten, hvor de fleste Postembedsmænd, deriblandt min Søn, netop var beskæftiget med at udlevere Pakker. »Hurtig, gaa hjem, pak jeres Sager, vi skal rejse hjem!« — raabte jeg.

Derefter løb jeg hen overalt, hvor Danske boede eller arbejdede, for at meddele dem, hvad der forestod. Først vilde ingen tro mig, men efterhaanden blev alle klar over, at Befrielsens Stund virkelig var kommet. 4 Timer senere var alle 423 Danskere forsamlet i en Kaserne, hvorfra Afrejsen skulde foregaa.«

Saa vidt Dr. Friediger. For os, der ikke har været i Theresienstadt, og som kun har drømt stygge Drømme om det, er det fuldt forståeligt, at hin 13. Aprils Begivenheder virkede saa overvældende paa de Mennesker, de direkte angik. Det kan forsikres, at Ophidselsen og Forventningen ikke var væsentlig mindre hos os, der var i Sverige. Faktisk var der en Del Mennesker, der havde lugtet sig til, hvad der forestod, og skønt Sverige er et stort Land, véd man, at et Rygte paa præcis en halv Time kan naa fra Rigsgrænsen til Trelleborg. Torsdag d. 12. April glødede Telefon og Telegraf i Göteborg, der den Dag var Hovedcentret for den halve Viden, man sad inde med. »I Aften Klokkeren 9 kommer de danske Jøder fra Theresienstadt til Hälsing«

Fortsoettes Side 4

Polack's

TRYKKERI

Ved Glyptoteket 6 - C. 11701, Lok. 5

- Kuverter
 Brevpapir
 Fakturaer
 Ordrebøger
 Visitkort
 Brochurer
 Reklamer
 Kontorartikl.
 af alle Slags

KEMP & LAURITZEN

Alt elektrisk

V. VOLDGADE 9 C. 936

ALTERLYS

i alle Størrelser og iøvrigt Stearinlys og Vokslys af enhver Art.

ASP-HOLBLAD

KØBENHAVN

RITZ

Papæskefabrik
Æsker til alle Brancher

Aabenraa 5 . Tlf. C. 11.005

Gavepakker til Udlandet

kan stadig sendes — dog kun til nær Familie. Udførselstilladelse kræves. Gavepakker med prima Varer leveres og forsendes til Norge, Sverige, Finland, Holland, Belgien, England, Frankrig, Polen og Tjsekkoslovakiet.

O. Evensen

International Spedition
Afdeling for Gavepakker
Vimmelskaflet 42 C, 1.
C. 9232 - 9233 - 13.832

L. Fraenckels Eftf. Tapet-Udsalg

6, Hovedvagtsgade . Telefoner: 1670—1866

Naar det gælder en god Grammofonplade

husk saa:

Fiolstræde 5
Aage Nielsen, BY 7591

DIAMANT'S Charcuteri

Vore kendte Specialiteter samt Ost, Salater og delikat Paalæg
Gavepakker besorges

Jorck's Passage . Vimmelskaflet
Tlf. C. 16.349 - 50

RIKAFONEN

L. NADELMANN

GL. KONGEVEJ 4 A

Barbett

... en helt ny Fornemmelse

10% til Menighedens Medlemmer

de Onsdag d. 27. Marts fandt der i Salen i Ny Kongensgade en tvangfri Sammenkomst Sted mellem Repræsentanterne, Forstanderne, Delegeretforsamlingens Medlemmer og en Del af Menighedens Tjenestemænd. Desuden var indbudt tidligere Repræsentanter, Professor L. S. Fridericia og ORS. Albert Goldschmidt, samt Direktør Albert Meyer, tidligere Forstanderskabets Formand. Med ORS. Arthur Henriques som Dirigent fik Aftenen det nydeligste Forløb. Den afgaaende Formand og hans 3 Kolleger hylledes i Taler af Direktør Lachmann, Grosserer Axel Margolinsky, Grosserer Nathan Philip, Overrabbiner Dr. Friediger og adskillige andre, deriblandt en Repræsentant for Menighedens Tjenestemænd. C. B. Henriques svarede paa egne og Kollegers Vegne. Han udtalte, at det var muligt, at han havde kunnet gøre noget for Menigheden, men Menigheden havde gjort lige saa meget for ham. Her i Landet omgiver Medlemsskabet af Troessamfundets Repræsentantskab sin Mand med en saadan Nimbus, at det kommer ham til Gode i det store Samfund. Noget just »træt« Indtryk gjorde den gamle Formand ikke, og man maatte i høj Grad beundre den Vitalitet, som han paa næsten legende Maade, og tydeligvis selv nydende Situationen, lagde for Dagen.

Under Sammenkomsten sang Kantorerne Grabowski og Kaminowitz til Akkompagnement af Ingeniør Axel Hertz.

Mindedage

Fortsat fra Side 1

borg,« lød det ud over det ganske Land. Og om Aftenen Kl. 9 stod en hel Skare fra alle Egne af Landet ved Afspærringen til Færgelejet i Hålsingborg. Færgen kom, og Passagererne gik fra Borde, 10 Mennesker i Rutinefart De ventende kikkede paa hinanden. »Holdt for Nar, naturligvis,« sagde en, »Tykkerne slipper aldrig deres Bytte.« Der var ogsaa en Mand, en Hålsingborger, der paastod, at han alene sad inde med den virkelige Viden om Tingene, og hvis jeg vilde besøge ham den næste Dag paa hans

at forlade hvad jeg i Ordene, c dag d. 13. dagen, c Scener, c foregik i Naa, vi havde kun holde os som beke kyndte vi var en K umiddelbe ning, mer noget sikl det, man havde vid dansk Sid mation», c var udkor Jorgén Po Sporet af, med Politi ne, men havde det Malmø far des der, utrættelige at skaffe kort til Fæ Forvisning skulde kø bragte han ligste af s nen, spejd hendes m Det var godt Stykk Meyer gav skulde uds holm, der dagstoget, paa at væ resienstادت det ganske i hvert Fæ benhavn! I gennem s skaffede n ellers hern og saaledes jeg stod på ste vinked vendende. meligt Øjel de Mennes ved Hovec Spisesalonen og Bagstavnende mod hvis fredly ge og Venn medens de Aldrig har geskrog, d veret hug været sm stolt som e April bar : Malmø Fæ

kelig at repræsen-
n. M. M.

etforsamlingens Mø-
7. Marts fandt der i
gensgade en tvang-
st Sted mellem Re-
Forstanderne, De-
gens Medlemmer og
nighedens Tjeneste-
n var indbudt tidli-
tanter, Professor L.
g ORS. Albert Gold-
t Direktør Albert
e Forstanderskabets
ORS. Arthur Hen-
ligt fik Aftenen det
løb. Den afgaaende
ns 3 Kolleger hylde-
Direktør Lachmann,
Margolinsky, Gros-
Philip, Overrabbiner
og adskillige andre.

Repræsentant for
Tjenestemænd. C. B.
ede paa egne og Kol-
Han udtalte, at det
han havde kunnet
r Menigheden, men
vde gjort lige saa
Her i Landet om-
skabet af Troessam-
entantskab sin Mand
Nimbus, at det kom-
de i det store Sam-
ust »træt« Indtryk
le Formand ikke, og
høj Grad beundre
om han paa næsten
, og tydeligvis selv
tionen, lagde for

menkomsten sang
abowski og Kamin-
ompagnement af In-
rtz.

age

ud over det ganske
flenen Kl. 9 stod en
alle Egne af Landet
gen til Færgelejet i
ærgen kom, og Pas-
fra Borde, 10 Men-
nefart De ventende
manden. »Holdt for
is« sagde en. »Tv-

Kontor, skulde han betro mig Hem-
meligheden. Jeg var der til aftalt
Tid, og den store Mand tog sit fjer-
ne Blik paa og sagde: »Der vil ske
noget, men ikke saa snart. De første
14 Dage kommer Jøderne ikke til
at forlade Theresienstadt; jeg véd,
hvad jeg taler om.« Saa mange vare
Ordene, og de blev sagt — — Fre-
dag d. 13. April Kl. 10 om Formid-
dagen, netop som de dramatiske
Scener, der ovenfor er skildret,
foregik i Theresienstadt.

Naa, vi vidste jo ikke noget. Vi
havde kun den store Mands Ord at
holde os til. Og da Kaliffens Ord,
som bekendt, er Visdom, saa for-
kyndte vi hans Budskab, der vel
var en Kæmpe-Dæmper paa den
umiddelbart forudgaaende Forvent-
ning, men dog ogsaa var ligesom
noget sikkert, og ulige lysere end
det, man blot faa Uger i Forvejen
havde vovet at forestille sig. Fra
dansk Side var det illegale »Infor-
mation«, der faa Timer efter, at det
var udkommet i Danmark, laa paa
Jørgen Polacks Bord i Malmø, paa
Sporet af, hvad der foregik, baade
med Politibetjentene og med Jøder-
ne, men den sidste Brik i Spillet
havde det ikke faaet fat i. Ogsaa i
Malmø fantaseredes og kombineres
der, og den fortræffelige og
utrættelige Louis Meyer havde vidst
at skaffe sig permanent Adgangs-
kort til Færgelejet i Malmø. I fuld
Forvisning om, at det var her, det
skulde komme til at foregaa, til-
bragte han i en hel Uge det væsent-
ligste af sin Tid paa Færgestation-
nen, spejdende efter sin Søster og
hendes mange Lidelsesfæller.

Det var Onsdag d. 18. April, et
godt Stykke op paa Dagen, at Louis
Meyer gav mig et Vink om, at jeg
skulde udsætte min Rejse til Stock-
holm, der skulde foregaa med Mid-
dagstoget, — hvis jeg da satte Pris
paa at være i Havnen, naar »The-
resienstadterne« kom. For nu var
det ganske vist! Nu kom de! De var
i hvert Fald allerede sejlet fra Kø-
benhavn! Det var ogsaa Meyer, der
gennem sine gode Forbindelser
skaffede mig Adgangskort til den
ellers hermetisk afspærrede Havn,
og saaledes gik det til, at han og
jeg stod paa Molen og som de før-
ste vinkede God Dag til de hjem-
vendende. I Sandhed et uforglem-
meligt Øjeblik! De mange Hundre-
de Mennesker paa Færgen, Hoved
ved Hoved langs Rælingen, bag
Spisesalonens Vinduer, i Forstavn
og Bagstavn, forventningsfuldt stir-
rende mod det forjættede Land, paa
hvis fredlyste Jord deres Slægtninge
og Venner havde levet i Frihed,
medens de selv var i Fjendevold.
Aldrig har det gamle svenske Fær-
eskrog der længst burde have

Land, spejdede, krævende det yder-
ste af vore Øjne, og efterhaanden
fik Ansigter og Skikkelser Form, vi
gensaa og genkendte, vi sagde nu
til de hjemvendende det »Velkom-
men«, hvormed svenske Fiskere og
andre brave Svenskere halvandet
Aar tidligere havde modtaget os.
Dette store Øjeblik havde i øvrigt
noget uendelig stilfærdigt og dæm-
pet over sig. Det, der foregik, var
saa usandsynligt, at det næsten var
uvirkeligt. Skønt det var haandgri-
belig Verdenshistorie.

Efterhaanden veg Betagelsen.
Færgen lagde til, man gik fra Bor-
de, forventningsfuldt spejdende ef-
ter Modtagelseskomité, Hornorke-
ster, Flag og Kransekage. Men ak,
der var ingen Ting. Saa hurtigt var
det hele gaaet for sig, saa hoved-
kuld fulgte Ankomsten oven paa
Meddelelsen om, at den forestod, og
saa strengt var Forbudet imod at
arrangere det mindste og blande
sig i Røde Kors' Anliggender, at
der faktisk intet andet var end to
fattige Mænds God Dag. Skuffelsen
blandt de Ankomne var uhyre. I
Danmark var de blevet modtaget
som Fyrster, fejret som Helte, og
her, hos deres egeneste egne, var der
ingenting. De ansaa Louis Meyer og
mig for at være Modtagelseskomité
og konstaterede, at uslere Komité
havde de endnu aldrig været ude
for. »Det maa jeg sige Dem,« sagde

en af de yngre til mig, »det har De
s'gu gjort elendigt, dette her.« Og
en af de gamle stemte i og sagde i
fuldt Alvor: »Næ, maa jeg saa be'
om Theresienstadt, det vidste man
dog, hvad var.« Det var frygteligt
at høre paa disse Behrejdelse, og
det var vidunderligt. Tænk, at The-
resienstadterne var der, lyslevende
og til at tage og føle paa. Og de
kunde skælde ud. Haabet var ikke
blot ikke dødt, det var lyslevende,
det var frydefuld Virkelighed.

Og saa glødede Telefon og Tele-
graf atter en Gang, nu med Malmø
som Centrum. Jøderne i Malmø var,
hastigt som smurte Lyn, ilet ned til
Færgehavnen, hvor de kun kunde
naa frem til Afspærringen. Men i
en snæver Vending kan man ogsaa
omfavne hinanden med Øjnene, og
det skete, alt imedens Chokolade
og Tobak og Lækkerier haglede ned
over Færgelejet og for en Stund lod
det andet være glemt. Rundt om-
kring i Sverige genlød det glade
Budskab: De er kommet, de er
kommet! I Malmø Synagoge tænd-
tes Festbelysningen til Eftermid-
dagsgudstjenesten, og hist og her
afbrødes Jublen af en stille Bøn til
den Gud, der ikke havde glemt sin
lille danske Menighed, af en Tak
til den Magt, der er over alle Magt-
ter.

Det var vel nok en 18. April!

M. M.

Lidt om Centralkontoret for særlige Anliggendes Virksomhed

Af Fuldmægtig i Centralkontoret C. V. Andersen

Jodisk Samfund har bedt Fuld-
mægtig C. V. Andersen, en af
Centralkontorets nobleste Typer,
en Mand, der har gjort overor-
dentlig meget for vore Troesfæl-
ler, om denne Redegørelse for
Kontorets Virksomhed.

De uhyggelige Oktoberdage i
1943, da Jødeforfølgelserne her i
Landet satte ind, er et af de mørke-
ste Kapitler i Danmarks Historie.
Det danske Samfund tog straks
skarp Afstand herfra og har ved
forskellige Foranstaltninger søgt at
raade Bod paa Tyskernes Overgreb.
Dette skete dels ved Transporten
af de forfulgte over Sundet, dels
ved Socialtjenestens og utallige pri-

Centralkontoret for særlige Anlig-
gender.

Centralkontoret i København blev
oprettet den 16. Maj 1945, og de
Problemer, som dette Kontor fik at
tumle med, var mange og forskel-
lige. Der skal her kun tales om de
Problemer, der har direkte Inter-
esse for dette Blads Læsere, nem-
lig Ordningen af de hjemvendende
landflygtige og deporterede Jøders
Forhold. Sammen med de øvrige
danske Flygtninge og deporterede
vendte de i Sommermaanederne
1945 tilbage til Danmark med fyldte
Færger og Skibe og blev ved
Ankomsten modtaget af Centralkon-
toret, der forsynede dem med Ra-
tioneringskort til nogle Dage samt
med Tære- og Rejsepenge til de
forskellige Egne af Landet, hvor de